

Hidász Ferenc OFM

Helyzetjelentés Kárpátalja magyar római katolikus egyházzenei életéről

Egyházi s benne zenei életünket érzékenyen, *Hidász Ferenc ferences szerzetes, Huszt.* sőt tragikusan érintették e század történel-

mi viharai: az igazságtalan trianoni békediktátum s a II. világháborút követő szovjet megszállás. Különösen ez utóbbi teremtett olyan helyzetet, melynek súlyos következményei az egyházi zene területén is érezhetőek. A szovjet korszakban a papi utánpótlás és képzés —külső okok miatt— megszűnt. 1944 őszén 48 római katolikus lekipásztor működött Kárpátalján, 1989-re mindössze heten maradtak életben. Ateista, vallásellenes oktatás és légkör, az Egyház nyílt üldözése, az emberek megfélemlítése, templomba járásért kirótt szankciók —iskolában és munkahelyen egyaránt— jellemezték e korszakot. A templom maradt az egyetlen hely —a parókiákat ugyanis elvették— a hit közösségi megélése számára. Hitoktatásról a hagyományos módon szó sem lehetett. Csak titokban, konspiratív módon végezték az elszólózási felkészítést. Kántorképzés ilyen körülmények között természetesen nem volt lehetséges.

Jól jellemzi ezen időszak végét az a tíz évvel ezelőtti élményem, melyben Nagyszőlősen volt részem, amikor beléptünk az 1958 óta bezárt és Paskai László bíboros látogatására visszaadott és kinyitott gótikus-barokk nagytemplomba. Teljesen üres, lepusztult templombelső, néma csend fogadott, bár hívek sokasága jött be utánunk. A bíboros atya rövid beszéde után spontán felcsendült a „Boldogasszony Anyánk”, s az ének hangjai betöltötték a templomot. Az istendicséret visszatért az Isten házába. Még azon esztendőben, a bíborosi látogatás közvetlen gyümölcseként magyarországi lekipásztorok érkeztek vidékünkre; ezzel együtt ima- és énekeskönyvek, bibliák. Jeremiás próféta siralmainak igazságát az itt élő emberek ajkán felcsendülő énekből éreztem át igazán, hiszen pontosan azt élték át Kárpátalja magyarjai és németjei, amit a fogságba hurcolt zsidóság:

Emlékezzél meg, Uram, mi esett meg rajtunk; tekintsd meg és lásd meg gyalázatunkat! A mi örökségünk idegenekre szállt; házainkat idegenek lakják. Apátlan árvák lettünk; anyáink mint az özvegyek. Vizünket pénzért isszuk, tűzfánkat áron kapjuk. De te, Uram, örökké megmaradsz; a te királyi széked nemzedékről nemzedékre. Miért feledkezel meg örökre mirőlünk? Miért hagysz el minket hosszú időre? Téríts vissza magadhoz, Uram, és visszatérünk; újítsd meg a mi napjainkat, mint régen!

Az elmúlt tíz év alatt ez a megújulás valóra vált. Nagy hálával tartozunk a szovjet korszak hitvalló papjainak, akik a lágerélet embert próbáló időszaka után újult erővel folytatták Isten népének szolgálatát; valamint mindazon hitvalló férfiaknak és nőknek, akik a nehézségeket és megaláztatásokat is vállalva, a hit továbbadásával megőrizték az Egyházat. Nekik is köszönhető, hogy templomaink hétről hétre megtelnek: az istendicséret folytatódik.

Történelmileg az egri egyházmegyéhez tartozó Kárpátalja a múlt században már a szatmári egyházmegye része. Az e században politikailag többször is gazdát cserélő vidékünk római katolikusai számára, akikről az *Annuario Pontificio* 47 évig tudomást sem vett, a Szentszék 1993-ban Apostoli Kormányzóságot állított fel, mely a mai napig is egyházmegyénk hivatalos elnevezése. Ezen a területen 89 egyházközségben (ebből 21 betöltött plébánia, 24 betöltetlen és 44 filiális egyházközség) 33 római katolikus pap végzi szolgálatát. Ez a vidék a történelem során mindig is többnemzetiségű volt: magyar, német és szlovák hívek egyaránt tartoztak a római katolikus egyházhoz. Mindezekhez ma még hozzá kell számítani az ukrán (ruszin) anyanyelvű római katolikusokat is. Egyházközségeink nyelvi megoszlása a következő: 55 magyar, 22 szlovák, 10 német és 2 ukrán nyelvű. A papság nyelvi megoszlása: 18 magyar, 6 szlovák, 3 ukrán, 3 lengyel, 2 német és egy orosz.

A magyar énekeskönyvekről, illetve az éneklésről a következő mondható: a legelterjedtebb a Hozsanna (26 helyen), az Éneklő Egyház nyolc helyen van kizárólagos használatban, öt helyen a kettő párhuzamosan, végül öt helyen a Hozsanna egyéb énekeskönyvekkel párosítva (Gloria, Zsasskovszky). A népszerű ifjúsági énekeskönyvek közül az ún. „sárgakönyv” főleg hittanórákon, hittan-táborokban, de ifjúsági miséken is használatban van gitárkísérettel vagy anélkül, sokszor elferdített ritmussal, dallammal.

A helyi specialitások is jelen vannak itt-ott, leginkább virrasztóban, temetésekben, de szentmiséken is. Rahón ezeket külön összeállított füzetből éneklik. Mindebben az egri, de különösen a szatmári gyakorlat nyilvánvalóan tetten érhető.

Kántorképzés mind a mai napig nincs. Néhány fiatal (például Királyházáról, Nevetlenfaluból) már jár a budapesti kántorképzőre, és aktívan be is kapcsolódnak a liturgikus életbe, de szakképzett kántor, aki oklevelet szerzett és most is működik, mindössze kettő van: egy Munkácson és egy Visken. Viszont van 21 olyan kántorunk, akik tisztességes zenei végzettséggel rendelkeznek, főiskolai, olykor akadémiai diplomával. Tíz amatőr kántor szolgál, húsz helyen előénekesek vezetik, irányítják az éneket.

A római katolikus felnőtt énekkarok száma hat: Aknaszlatina, Beregszász, Huszt, Munkács, Tiszaújlak és Ungvár hívei hallgathatnak többszólamú kórusmuzsikát. Ezekben részben az idősebb korosztály van képviselve, abból is a szebik nem, de akad fiatalabb kórus is, például a munkácsi. Az énekkarokról szólva meg kell említeni, hogy ifjúsági kórusunk is van nyolc. Ebből öt szkolának mondható, mert rendszeres liturgikus szolgálatot végeznek, három részben a könyvebb műfaj művelője, s csak alkalmasszerűen szerepelnek.

Hangszerek szempontjából változatos képet mutatnak egyházközségeink. Húsz templomnak van orgonája (van ahol kettő is), ezenkívül tíz harmónium és 13 elektromos zenészerszám szolgálja a liturgiát. Sokkal több orgona szorul javításra, mint amennyi nem. Egyébként néhány évvel ezelőtt magyarországi orgonaszakértők pontos felmérést végeztek és számba vették orgonáink erejéit és hibáit.

A kántorok szinte mindenütt mellékállásban végzik munkájukat. Díjazásuk az egyházközség anyagi lehetőségeinek függvénye, vagyis igen szerény, illetve nem egységes.

Az idén, húsvét hetében kórustalálkozó volt Munkácson, a püspökségen. Ez volt az első alkalom, hogy a szent zene művelői ilyen formában találkoztak. A találkozó fővédnöke, Jáki Teodóz igazi ünneppé varázsolta a találkozót. Lelkesedésével, de józan kritikájával is segített bennünket. Már az idén tervezzük kántorképző elindítását, amely kapcsolódna a már hat éve működő hitoktató-tanfolyamhoz.

Születő egyházmegyénk kicsi, szórványban él, görögkatolikus, református és orthodox többség között. Nyelvileg nem egységes, s a jövőben várható, hogy egy egyházközségen belül két liturgikus nyelv, illetve hagyomány is jelen lesz. Ez részben már így is van. Éppen ezért szükséges, hogy a liturgikus szent zene, az anyanyelvi éneklés megőrizze, illetve megkapja az őt megillető helyet.

Pál Lajos

Kárpátalja református egyházzenei életéről

A Kárpátalján működő református kántorok hangszeres, illetve énekes tevékenységéről szeretnék néhány szót ejteni. Kárpátalján

Pál Lajos zeneiskolai igazgató (Tiszapéterfalva), a beregszászi Kárpátaljai Tanárképző Főiskola tanára.

hatalmas változásokon ment keresztül az egyház. Az anyaországban felkészített lelképásztorok szép számmal jönnek, és nagy buzgósággal végzik tevékenységüket. Igyekeznek bevezetni az „új” énekeskönyvet, ahol már ritmizálva van az ének. Igaz, az idősebb hívek nem mindig fogadják szívesen, mert ők ezt nem így tanulták. A fiatalok viszont, akik szintén szép számban vannak, inkább az új énekeskönyvhöz ragaszkodnak, hiszen ők már ezt ismerik jobban.

A kántorok helyzetéről is szólnék néhány szót. Főállásban lévő kántorról nincs tudomásom, a református egyházban lévő kántorok mind mellékállásban dolgoznak. Szakképzettségükről a következőket tudom elmondani: *Király Kálmán* kántor (Nevetlenfalu) Nagyberegen és Tivadarfalván a református líceumok kórusait vezeti nagy sikerrel. Végzettsége zeneakadémiai (karvezető szak). *Illár Árpád* kántor (Rát) főállásban iskolaigazgató, zeneakadémiai végzettséggel (karvezető szak). *Szopó Tivadar* kántor, a nagydobronyi líceum karvezetője, zeneművészeti szakközépiskolát végzett. *Veres Edit* kántor, a tivadarfalvi líceum énekes és nevelőtanára, zeneművészeti szakközépiskolát végzett, hegedű szakon.

Mindhárom református középiskolában (Nagydobrony, Nagyberg, Tivadarfalva), valamint Beregszászon működnek gyermek- és ifjúsági kórusok; ezek újkeletűek Kárpátalján és —hála Istennek— már néhány éve működnek. Azokban a községekben, településeken, ahol a lelkész zenei végzettséggel